

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 503. PLENĀRSESĪJA 2014. GADA 10. UN 11. DECEMBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Pētniecība un inovācija kā jaunas izaugsmes avoti””

(COM(2014) 339 final – SWD(2014) 181 final)

(2015/C 230/09)

Ziņotājs: Gerd WOLF

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2014. gada 10. jūnijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Pētniecība un inovācija kā jaunas izaugsmes avoti””

COM(2014) 339 final – SWD(2014) 181 final.

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 19. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 503. plenārajā sesijā 2014. gada 10. un 11. decembrī (2014. gada 11. decembra sēdē) vienprātīgi pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un ieteikumi

1.1. Komiteja ar pārliecību atbalsta Komisijas izvirzīto mērķi un tā sasniegšanai ierosinātos pasākumus. Taču to īstenošana galvenokārt ietilpst dalībvalstu kompetences un uzdevumu jomā.

1.2. Tā kā Komisijas sviras efekts uz dalībvalstu attiecīgo politiku ir nepietiekams, komiteja aicina visus iesaistītos dalībniekus izrādīt labo gribu, konstruktīvu nostāju un izlēmīgumu, izvirzot šo neatliekamo, taču sarežģīto uzdevumu par prioritāti, un neatlaidīgi, bez liekiem birokrātiskajiem mehānismiem to sekmīgi izpildīt.

1.3. Komiteja uzskata, ka šajā saistībā prioritāri ir šādi uzdevumi:

— veidot un nostiprināt izcilas pētniecības un izstrādes spējas, kā arī inovācijas centrus; šajā darbā par paraugu izmantot līdz šim sekmīgākos piemērus; pielāgot šim mērķim augstskolu izglītību, to aprīkojumu un iesaistīšanu,

- pietiekami un ilgtspējīgi veicināt fundamentālos pētījumus kā pamatu turpmākām inovācijām,
- virzīt sabiedrisko domu uz inovāciju veicināšanu, akceptēšanu un atalgošanu, kā arī noteikt, novērtēt un attiecīgajos gadījumos mazināt vai pilnībā novērst administratīvos, ekonomiskos un sociālos šķēršļus, kas minētajam traucē,
- pietiekami veicināt un aizsargāt MVU, jaundibinātus lielākus uzņēmumus un sociālās ekonomikas uzņēmumus, kas ir katras efektīvas inovācijas politikas stūrakmens,
- pabeigt Eiropas pētniecības un inovācijas telpas veidošanu,
- izveidot pievilcīgu un stabilu Eiropas darba tirgu pētniekiem un beidzot efektīvi novērst specifiskos sociālos trūkumus.

1.4. Sīkāku skaidrojumu komiteja sniegusi turpmākajās nodaļās.

2. Komisijas paziņojuma saturs (ļoti saīsināts)

2.1. Paziņojuma mērķis ir censties būtiski palielināt pētniecības un inovācijas – nepieciešamā jaunas izaugsmes dzinējspēka – potenciālu. To iecerēts panākt, uzlabojot saskaņā ar dalībvalstu izaugsmes veicināšanas stratēģijām veicamo un fiskālajai konsolidācijai nepieciešamo ieguldījumu kvalitāti.

2.2. Šajā saistībā Komisija ierosina:

- i) saskaņā ar koncepciju par fiskālo konsolidāciju, kas veicina izaugsmi, ir svarīgi, lai dalībvalstis par prioritāti noteiktu izaugsmi veicinošus izdevumus, it īpaši pētniecības un inovācijas vajadzībām;
- ii) šiem ieguldījumiem ir jāiet kopsolī ar reformām, lai paaugstinātu publisko izdevumu kvalitāti, efektivitāti un ietekmi un palielinātu uzņēmumu ieguldījumus pētniecībā un inovācijā;

iii) tādēļ dalībvalstīm jākoncentrējas uz trim svarīgiem reformu virzieniem:

- stratēģijas izstrādes un politikas veidošanas procesa kvalitāti,
- programmu un finansēšanas mehānismu kvalitāti,
- pētniecības un inovācijas iestāžu kvalitāti.

2.3. Šajā saistībā Komisija vēlas atbalstīt dalībvalstis un izmantot pamatiniciatīvas ⁽¹⁾ "Inovācijas savienība" īstenošanā un Eiropas pētniecības telpā gūto pieredzi.

2.4. Turklāt ir ļoti svarīgi stiprināt inovācijas ekosistēmu plašākā nozīmē un šajā nolūkā radīt Eiropas uzņēmumiem piemērotus pamatnosacījumus.

2.5. Kopš iniciatīvas "Inovācijas savienība" īstenošanas sākuma ir gūti ievērojami panākumi. Taču arī turpmāk jācenšas:

- padziļināt vienoto tirgu,
- atvieglot un dažādot piekļuvi finansējumam,
- stiprināt publiskā sektora inovācijas spējas,
- radīt stabilas darbvietas zinātnietilpīgās darbības jomās,
- attīstīt cilvēkresursu bāzi, kurai piemīt radošas prasmes,
- sekmēt visprogresīvāko pētniecību,

⁽¹⁾ COM(2010) 546 final.

- stiprināt pētniecības un inovācijas politikas ārējo dimensiju,
- zinātnei un inovāciju ciešāk integrēt sabiedrībā.

2.6. Komisija lūdz Padomei pievērsties šim jautājumam, ņemot vērā Komisijas paziņojumu un priekšlikumus.

3. Komitejas vispārīgas piezīmes

3.1. Savijoties ar vēsturisko apgaismības laikmetu⁽²⁾, pētniecība un inovācija īsā laikā cilvēcei ir devusi vislielāko jebkad sasniegto zināšanu, veselības, tehnisko spēju un labklājības pieaugumu; tās ir turpmākās ekonomikas izaugsmes un sociālā progresa virzītājspēks.

3.2. To atzinušas arī valstis, kas neatrodas Eiropā. Tādēļ arvien vairāk saasinās globālā konkurence zināšanu un inovācijas jomā. Tagad galvenokārt arī Āzijā tiek būvēti nozīmīgi zinātnes un tehnoloģiju centri un dinamiski turpinās pētniecības izdevumu palielināšana un jaunrades spēju uzlabošana.

3.3. Komiteja ļoti atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumā izvirzīto mērķi un tā sasniegšanai ierosinātos pasākumus; tie atbilst komitejas nemitīgi atkārtotajiem ieteikumiem⁽³⁾.

3.4. Tāpēc jautājums par ierosināto pasākumu īstenošanu un šim nolūkam pieejamajiem līdzekļiem ir vēl jo neatliekamāks. Komisija jau norādījusi, ka attiecīgās problēmas un veicamie uzdevumi galvenokārt ir dalībvalstu kompetencē.

3.5. Lai finansiāli un mērķtiecīgi ietekmētu dalībvalstu pētniecības un inovācijas politiku, Komisija galvenokārt var izmantot tās rīcībā esošos programmas **“Apvāršnis 2020”** līdzekļus. Komiteja vairākkārt norādījusi, ka ar šiem līdzekļiem var panākt tikai vāju sviras efektu.

3.6. Tāpēc komiteja aicina visus iesaistītos dalībniekus izrādīt labo gribu, konstruktīvu nostāju un izlēmīgumu, nosakot šo neatliekamo uzdevumu par prioritāti, un pakāpeniski, neatlaidīgi un bez liekiem birokrātiskajiem mehānismiem to sekmīgi izpildīt.

3.7. Tādēļ ir nepieciešams nodrošināt progresu visās ES dalībvalstīs. Īpaši svarīgi ir visās dalībvalstīs, it īpaši tajās, kas šajā jomā nav sasniegušas tik augstu attīstības līmeni, radīt un nostiprināt mūsdienīgas un izcilas pētniecības un izstrādes iespējas un inovācijas centrus, kā arī pielāgot šim mērķim augstskolu izglītību un to aprīkojumu. Eiropai ir vajadzīgas pasaules līmeņa augstskolas. Tāpēc prioritāri jāatbalsta augstskolas un pētniecības centri, kas ir novatorisku personu un ideju avoti.

3.8. Lai to paveiktu, šajās valstīs vispirms ir jāveic attiecīgas strukturālas reformas (arī starptautisks kvalitātes novērtējums) un šim uzdevumam ir mērķtiecīgi jāpiešķir un jāizmanto arī **ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda** līdzekļi; Komisijai tas ir jāpieprasa un jāuzrauga. Tādējādi var radīt sinerģiju un mazināt Eiropā plaisu inovācijas jomā.

3.9. Valstīs, kurās vēl nepastāv mūsdienīga un sekmīga zinātnes un pētniecības sistēma, tā ir jāizveido, apmainoties ar pieredzi un mācoties no labas prakses piemēriem. Šajā nolūkā ir jāiesaista izcili un pieredzējuši speciālisti, kuriem tiek uzticēta un nodrošināta atbildība, rīcības brīvība un pietiekams un stabils finansējums. Šajā procesā lietderīga var būt arī tāda partnerības koncepcija kā **“mērķsadarbība virzībā uz izcilību” (Twinning of Excellence)**, kurā partnera pienākumus uzņemas jau pastāvoši izcilības klasteri.

3.9.1. Tomēr komiteja brīdina pret pārmērīgu vienādošanu un ar to saistīto sistēmiskās konkurences, kas ir turpmākiem jauninājumiem nepieciešamā augsne, zudumu. Tāpēc tā brīdina arī pret pārāk formalizētiem vērtēšanas kritērijiem. Savukārt vislabākais pieejamais un obligātais pasākums, kas izmantojams, lai Eiropas mērogā novērtētu un nodrošinātu pētniecībai un izstrādei nepieciešamo kvalitāti, ir starptautiskā salīdzinošā izvērtēšana, lai arī revolucionāru ideju vērtēšanā ir iespējami trūkumi.

⁽²⁾ *Science as Public Culture – Jan Golinski – Cambridge University Press.*

⁽³⁾ Piemēram, OV C 132, 3.5.2011., 39. lpp., OV C 181, 21.6.2012., 111. lpp., OV C 44, 15.2.2013., 88. lpp., OV C 76, 14.3.2013., 31. lpp., OV C 76, 14.3.2013., 43. lpp., OV C 341, 21.11.2013., 35. lpp., OV C 67, 6.3.2014., 132. lpp.

3.10. Tomēr laika posms starp ieguldījumiem pētniecībā un inovācijā un radīto jauninājumu panākumiem dažkārt ir ārkārtīgi garš, tāpēc kauzālo saikni ir īpaši grūti prognozēt un novērtēt.

3.11. Taču jau sen ir zināms, ka valsts ekonomikas rādītāji un labklājība, ja vien to pamatā galvenokārt nav izejvielu resursu pieejamība, ir ļoti cieši saistīti ar attiecīgās valsts ieguldījumiem pētniecībā un inovācijā un tādā veidā attīstīto inovācijas spēju.

3.12. Tādēļ Eiropai ir vajadzīga efektīva, atvērta un visas pasaules lielākajiem talantiem pievilcīga kopīgā pētniecības telpa, kuras imigrācijas politika ir uz to orientēta un kurā valstu zinātnes sistēmas, kuras veido šīs telpas pamatu, Eiropas līmenī sadarbojas efektīvāk un aktīvāk veido ārējos sakarus ar sekmīgākajām starptautiskajām iestādēm.

3.13. Tāpat Eiropā ir jāpieliek politiski pūliņi un jāpanāk tāda sabiedrības attieksme, kas veicina, pieņem un atalgo jauninājumus un rada priekšnoteikumus aktīvai uzņēmējdarbībai. Lai to panāktu, jāvelta spēki arī tam, lai noteiktu, novērtētu un attiecīgajos gadījumos mazinātu vai likvidētu inovāciju kavējošos administratīvos, ekonomiskos un sociālos šķēršļus, tātad – lai uzlabotu un nostiprinātu inovācijas ekosistēmu.

3.14. Tāpēc ES dalībvalstīm būtu jāīsteno tāda pētniecības un inovācijas politika, kas valstu pasākumus savieno ar Eiropas un starptautiskām iniciatīvām un nodrošina politikas, zinātnes, ekonomikas jomas un pilsoniskās sabiedrības sadarbību arī Eiropas līmenī, taču vienlaikus ir saistīta arī ar vietējām vai reģionālajām iniciatīvām.

3.15. Jo līdztekus pētniecībai un inovācijai, ko finansē no publiskajiem līdzekļiem, panākumus tirgū ar jauniem ražojumiem, pakalpojumiem un paņēmieniem galvenokārt gūst tie uzņēmumi, kuri daudz līdzekļu iegulda pētniecībā un izstrādē. Šie uzņēmumi, tostarp sociālās ekonomikas uzņēmumi, ar saviem jauninājumiem būtiski sekmē Eiropas pozīciju nodrošināšanu pasaules tirgos un darbvieta radīšanu un saglabāšanu Eiropā.

3.16. Taču tas diemžēl neattiecas uz visiem lieliem uzņēmumiem. Viens no cēloņiem var būt sistēmas izraisīts uzņēmumu vadības piesardzīgums pret tirgus riskiem⁽⁴⁾, kas saistīti ar tā dēvētajām revolucionārajām tehnoloģijām (*disruptive technologies*). Lidmašīnu neizgudroja un nepilnveidoja dzelzceļa vai kuģniecības nozare, un *Microsoft* un *Apple* izstrādāto jauninājumu autori nav tirgū iepriekš dominējošie elektrisko un elektronisko iekārtu koncerni.

3.17. Tāpēc jaunas idejas bieži ierosina vai tirgū laiž uzņēmīgas personības un starpdisciplināras komandas vai pat nepiederoši dalībnieki ("autsaideri"). Līdz ar to īpaši nozīmīgi ir MVU, jaundibināti uzņēmumi un sociālās ekonomikas uzņēmumi. Tādēļ vienam no sekmīgas inovācijas politikas pamatpīlāriem jābūt šo uzņēmumu pietiekamai atbalstīšanai un aizsardzībai.

3.18. Atzinumā par tematu "Inovācijas savienība"⁽⁵⁾ jau skaidri norādīts, ka liels jauninājumu potenciāls slēpjas arī plašajā cilvēcisko attiecību klāstā un organizatoriskajos veidos, tostarp sociālās ekonomikas uzņēmumos. Tie aptver pārējās nodalās aplūkoto rīcību zinātnes, ekonomikas un sociālajā jomā. Turklāt inovācijām nav noteikti jābūt saistītām ar sistemātisku pētniecību un izstrādi, bet tās var rasties arī praktiskā darba un tajā iegūtās pieredzes rezultātā. Cita starpā tās ir saistītas ar:

— novatoriskām darbvietaim,

— sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības pārstāvju sadarbību,

— sociālo inovāciju, kas apmierina tās sociālās vajadzības, kurām tirgus vai publiskais sektors nevelta pietiekamu uzmanību,

⁽⁴⁾ Sk., piemēram, Clayton M. Christensen "The Innovator's Dilemma", Harper Business.

⁽⁵⁾ OV C 132, 3.5.2011., 39. lpp.

— darba ņēmēju kā zināšanu un ideju avota nozīmi.

Komiteja atkārtoti pauž atbalstu ⁽⁶⁾ Eiropas Komisijas mērķim veicināt šādus jauninājumus visos to aspektos.

4. Komitejas īpašas piezīmes

4.1. Komiteja vēlreiz norāda, ka starp zinātņi un inovāciju gan pastāv abpusējas ciešas saiknes, taču pētniecībai un inovācijai ir atšķirīgas iezīmes un atšķiras arī to attīstībai vajadzīgie darba apstākļi ⁽⁷⁾. Tas nozīmē, ka ir jāatzīst šo dažādo darba apstākļu veidu patstāvīgums, taču vienlaikus tie ir savā starpā iespējami labāk jāsasaista.

4.2. Saistībā ar publisko līdzekļu – tāpat to finanšu līdzekļu, kurus iegūst no iedzīvotāju un uzņēmumu maksātajiem nodokļiem un kurus virza ar demokrātiskiem procesiem, –izmantošanu komiteja nesēn ⁽⁸⁾ norādīja, ka jebkurš Komisijas sniegts atbalsts (kam, kā zināms, izmanto publiskus līdzekļus) jākoncentrē to uzdevumu veikšanai, kurus, visticamāk, neatbalstīs no privātajiem līdzekļiem. Parasti pamatojums var būt šāds:

- izstrāde saistīta ar lielu risku, taču, gūstot panākumus, to atsver lielie ieguvumi,
- izmaksas, kas rodas, ir ļoti lielas, un tās var segt tikai no daudziem publiskajiem avotiem kopā,
- laika posms, kura beigās var rasties praktisks labums, ir pārāk ilgs,
- tiek izmantotas transversālas vai svarīgas pamattehnoloģijas (piemēram, jauni materiāli),
- iegūto rezultātu bez papildu pasākumiem nav iespējams ieviest tirgū, taču tas saistīts ir vispārēju sociālu nepieciešamību vai ar vides aizsardzību saistītu nepieciešamību.

4.3. Attiecībā uz pētniecības un izstrādes veicināšanu komiteja savu viedokli apkopo šādi. Veicināšana nozīmē, ka:

- ir pietiekami jāatbalsta fundamentālie pētījumi, lai ne tikai turpinātu un padziļinātu dabas izziņāšanu, bet arī radītu augsni jaunām idejām un nozīmīgiem jauninājumiem. Šī rīcība nedrīkst aprobežoties tikai ar Eiropas Pētniecības padomes pārziņā esošo programmas “Apvārsnis 2020” daļu, bet tai ir jāvelta pietiekama uzmanība arī visās pārējās programmas daļās,
- ir jārespektē un jāaizsargā zinātnes un pētniecības brīvība,
- pētījumu pasūtījumu piešķiršanā svarīgākajam kritērijam arī turpmāk jābūt izcilībai,
- jāsadarbojas pāri robežām un jāapvieno resursi,
- jāizveido atvērts un pievilcīgs Eiropas darba tirgus pētniekiem – beidzot efektīvi jānovērš vai jākompensē specifiskie sociālie trūkumi, kurus rada pārāk daudzi līgumi uz noteiktu laiku un starpvalstu mobilitāte,
- jānodrošina pamatnosacījumu un administratīvo noteikumu atbilstība efektīvas zinātnes vajadzībām,
- jāpanāk optimāla zinātnisko zināšanu aprīte, piekļuve tām un to nodošana ⁽⁹⁾,
- jāstiprina Eiropas pētniecības telpas starptautiskā dimensija.

4.3.1. Komiteja atkārtoti aicina ⁽¹⁰⁾ beidzot efektīvi novērst sociālo risku un neizdevīgumu, kas pētniekiem rodas nepieciešamās un vēlamās starpvalstu mobilitātes, kā arī stabilu darbvietu trūkuma dēļ. Tāpēc tā atzinīgi vērtē Komisijas neseno iniciatīvu (*Resaver* – pensijas uzkrājumu fonds Eiropas pētniecības iestādēm) ⁽¹¹⁾, ar kuru paredzēts atvieglot Eiropas pētnieku mobilitāti, izmantojot jaunu Eiropas mēroga pensiju regulējumu. Ar minēto iniciatīvu plānots piedāvāt pētniekiem iespēju pārcelties no vienas dalībvalsts uz citu, nezaudējot tiesības uz pensiju. Komiteja šobrīd gan vēl nevar vērtēt izraudzītās pieejas piemērotību, taču uzskata, ka tas ir solis pareizajā virzienā.

⁽⁶⁾ Skatīt 3. zemsvītras piezīmi.

⁽⁷⁾ OV C 218, 11.9.2009., 8. lpp.

⁽⁸⁾ OV C 67, 6.3.2014., 132. lpp.

⁽⁹⁾ Sk. OV C 218, 11.9.2009., 8. lpp.

⁽¹⁰⁾ Šajā saistībā sk. OV C 110, 30.4.2004., 3. lpp., un vēlreiz OV C 76, 14.3.2013., 31. lpp.

⁽¹¹⁾ Komisijas 2014. gada 1. oktobra paziņojums presei.

4.3.2. Komiteja šajā atzinumā neiedziļinās konkrētos pētniecības tematos, jo tie ir izsmeltoši analizēti tās atzinumā par programmu "Apvārsnis 2020". Komiteja atkārtoti norāda, ka arī šajā saistībā ir nepieciešama pietiekama sviras ietekme uz dalībvalstu programmu mērķiem.

4.4. Komitejas viedokļa par inovācijas veicināšanu apkopojums. Jauninājumi parasti rodas:

- lai apmierinātu sabiedrības vajadzības un risinātu problēmas vai novērstu trūkumus (gan vairāk tehniska, gan sociāla rakstura),
- izstrādājot vai pilnveidojot produktus ar mērķi paaugstināt kvalitāti vai palielināt noietu,
- pamatojoties uz jaunām atziņām fundamentālās pētniecības jomā, lai labāk risinātu jau zināmas problēmas,
- pamatojoties uz jaunām idejām, lai radītu pilnīgi jaunas, piemēram, pārvietošanās (lidmašīna), navigācijas (globālā vietnoteices sistēma) vai saziņas un darba atvieglošanas (internets) iespējas,
- lai apmierinātu iepriekš pavisam nezināmas vajadzības,
- kad pētniecības procesā tiek izstrādāti tai nepieciešamie instrumenti vai tās blakusprodukti. Jauninājumi var būt, piemēram, jaunas svarīgas pamattehnoloģijas. Spilgts piemērs ir globālais tīmeklis (*world-wide-web*), ko Eiropas Kodolpētījumu organizācijā (CERN)⁽¹²⁾ – vienā no Eiropas pētniecības un pētniecības iniciatīvu vadošajām organizācijām – izveidoja, lai augstskolas un pētniecības iestādes, kuras sadarbojās ar tās centru Ženēvā, varētu piekļūt pētniecības datiem un lai šīs iestādes piesaistītu pētniecības programmai. Tā milzīgais ekonomiskais un sociālais potenciāls Eiropā diemžēl netika pietiekami ātri pamanīts un izmantots. Potenciāla apjoms līdz pat šai dienai nav pilnībā novērtējams.

4.5. Turklāt, lai šīs idejas varētu pārvērst jauninājumos un novatoriskos produktos, bieži vien ir jādibina jauni uzņēmumi. Tādēļ viens no svarīgākajiem inovācijas veicināšanas pasākumiem ir atbalstīt un atvieglot šādu jaunu uzņēmumu dibināšanu un pastāvēšanu ļoti svarīgajos pirmajos, piemēram, 5–10 gados.

4.6. Kaut arī līdz šim jauninājumi vienmēr ir nesuši labumu cilvēcei kopumā un tādā veidā izšķirīgi palielinājuši labklājību un konkurētspēju, tie dažkārt saskaras ar lieliem sociāliem un ekonomiskiem šķēršļiem. Tas izskaidrojams ar to, ka tautsaimniecībā, tirdzniecībā, sabiedrībā un politikā jauno bieži vispirms uztver kā apdraudējumu.

4.7. Patiesībā jauninājumi var tautsaimniecībā vai arī sabiedrībā izraisīt revolucionāras pārmaiņas, kuras var izstumt atsevišķas nozares un uzņēmumus, sākumā likvidēt darbvietas vai vājināt sabiedrībā valdošas šķiras un kuru lietderība un nozīmība visai sabiedrībai pilnībā izpaužas tikai ilgākā laika posmā. Piemēri ir mehāniskās stelles, sociālās partnerības ieviešana, gēnu tehnoloģija, *Google*, *Amazon* un atjaunojamo energoresursu izmantošanas tehnoloģiju ieviešana. Turklāt pārāk straujas ar inovāciju saistītas pārmaiņas var pārslogot sabiedrības un ekonomikas spēju pielāgoties (amortizācijas cikli).

4.8. Šajā saistībā radušās atsevišķu sabiedrības grupu bažas bija iemesls, lai Komisija ieviestu⁽¹³⁾ jēdzienu "atbildīga pētniecība un inovācija"⁽¹⁴⁾. Ņemot vērā, ka pētniecība un inovācija nodrošināja izšķirīgu devumu, būdama mūsdienu dzīves un zināšanu līmeņa dzinējspēks un pamats, kā arī lielā mērā augsne vēsturiskajam apgaismības procesam, kura rezultātā dzimušas izšķirošas domas un idejas par cilvēktiesībām un valsts varas dalīšanu, komiteja šo jēdzienu uzskata par maldinošu un vienpusīgu. Tāpēc komiteja iesaka pārdomāt tā ietekmi uz ES pētniecības un inovācijas vērtējumu sabiedrībā.

⁽¹²⁾ <http://home.web.cern.ch/topics/birth-web>

⁽¹³⁾ Piemēram, www.consider-project.eu

⁽¹⁴⁾ COM: *Towards Responsible Research and Innovation in the Information and Communication Technologies and Security Technologies Fields*- ISBN 978-92-79-20404-3.

4.8.1. Pats par sevi saprotams, ka pētniecībā un inovācijā ir jāievēro spēkā esošie likumi, kā arī sabiedrībā pieņemtie ētikas principi.

4.8.2. Iepriekš minētais aicinājums attiecas arī uz visām pārējām sabiedrības rīcības jomām, vienalga, vai tā ir medicīna, ekonomika, žurnālistika, likumdošana, politika vai tiesas spriešana. Tāpēc komiteja uzskata, ka nav pieņemami atbildīgas rīcības jēdzienu attiecināt tikai un vienīgi uz pētniecību un inovāciju.

4.9. Taču līdztekus šiem drīzāk principiālajiem šķēršļiem novatorisku uzņēmumu dibinātājiem vislielākās grūtības sagādā visa – Eiropā turklāt arī sadrumstalotā – regulējuma pilnīga ievērošana, kura pašlaik tiek pieprasīta no uzņēmumiem, kā arī ļoti sarežģītais stāvoklis finansēšanas jomā.

4.9.1. Tāpēc komiteja atkārtoti uzsver savu ieteikumu⁽¹⁵⁾ nodrošināt, ka jaundibināti uzņēmumi, ja to lielums nepārsniedz noteiktu robežu, atbilstošā laikposmā var darboties netraucēti un brīvi. To varētu panākt ar uzņēmuma klauzulu, kas šos uzņēmumus minētajā laikposmā atbrīvotu no lielākās daļas parasti piemēroto attiecīgo jebkura veida administratīvo prasību un noteikumu ievērošanas, lai tie vispirms apliecinātu savu ekonomisko un tehnisko varēšanu.

4.10. Kā uzsvērts iepriekš pieņemtajos atzinumos, uz kuriem komiteja skaidri norāda saistībā ar citiem detalizētiem ieteikumiem – piemēram, arī attiecībā uz sociālajiem jauninājumiem –, tā stingri atbalsta Komisijas mērķi stiprināt plašākas inovācijas ekosistēmu un radīt piemērotus pamatnosacījumus, kas rosinātu nodarboties ar inovāciju. Tas jo īpaši nozīmē, ka ir jāapzina un jālikvidē inovāciju kavējošie šķēršļi.

4.10.1. Arī pārāk detalizēti tehniskie noteikumi un ierobežojumi var izrādīties žņaugis un šķērslis inovācijai. Tas būtu jāņem vērā, piemēram, attiecībā uz detalizētajiem Komisijas energoefektivitātes iniciatīvas noteikumiem.

4.10.2. Šo centienu mērķim jābūt arī nākotnē pēc iespējas labāk un ilgtspējīgāk nodrošināt iedzīvotāju un patērētāju labklājību, veselību un drošību.

4.10.3. Pamatojoties uz vēsturiskiem piemēriem, būtu arī jāpārbauda, vai piesardzības principa pārāk stingra interpretācija, piemēram, patērētāju aizsardzības vai jaunu medicīnas metožu jomā, neiespaido uzdrošināšanos meklēt jaunus, efektīvus risinājumus.

4.11. Komiteja uzskata, ka, neraugoties uz neapstrīdamiem Eiropas panākumiem pētniecības un attīstības jomā, kā arī daudzās ekonomikas nozarēs, šajā nolūkā ne tikai jāpabeidz iekšējā tirgus un Eiropas pētniecības telpas izveide, bet arī jāanalizē dziļākie iemesli, kāpēc Eiropā pret inovāciju valda mazāk labvēlīga attieksme nekā, piemēram, ASV vai dažās Āzijas valstīs. Kāpēc *Google*, *Microsoft*, *Facebook* vai *Monsanto* nav Eiropas uzņēmumi? Vai varbūt pat "labāks" *Google* vai *Monsanto*, kas labāk atbilst iedzīvotāju vajadzībām un būtu radies Eiropas politikas ietekmē?

4.12. Tātad ir vajadzīga tāda sabiedrības attieksme, kas jauninājumus uzskata nevis galvenokārt par risku vai pat apdraudējumu, bet gan par iespēju, kas nodrošinās turpmāko attīstību, jaunas darbvietas, Eiropas tautsaimniecības veiktspēju un konkurētspēju, Eiropas sabiedrības modeļa veidošanu. Mums vajadzīgs jauns, labāks, līdzsvars starp piesardzību un uzdrīkstēšanos, starp mazu risku un lielām briesmām, starp regulējumu un rīcības brīvību.

Briselē, 2014. gada 11. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽¹⁵⁾ OV C 132, 3.5.2011., 39. lpp.